

Бібліографічний опис статті:

Кулаковська Т. А. Обґрунтування селективних важелів антициклічного регулювання галузей агропромислового комплексу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2021. № 1. С. 24-30.

Kulakovska T. Justification of selective levers of anti-cyclic regulation of agricultural complex branches. *Actual problems of innovative economy*. 2021. № 1. С. 24-30.

УДК 338.242: 631.1; JEL classification: Q1
DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-1-5>

МИКОЛЕНКО Інна Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Полтавська державна аграрна академія, ORCID ID: 0000-0003-3800-6136

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ УМОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Миколенко І. Г. Особливості систематизації умов забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Формування методології розвитку системи управління конкурентоспроможністю підприємств зернового напрямку виробництва вимагає врахування особливостей економічних відносин в агропромисловій сфері, а аналіз конкурентного середовища цільових аграрних ринків потребує індивідуального підходу щодо систематизації умов забезпечення конкурентоспроможності підприємств, представлених на них. Системне застосування основних положень представлених підходів дозволить створити умови для повного переходу сільськогосподарських підприємств на інноваційну основу, що сприятиме досягненню передового рівня їх конкурентоспроможності. Особливостями зернового напрямку виробництва є, зокрема, природна унікальність властивостей кінцевого продукту – зерна (адже підвищення урожайності зернових культур шляхом застосування інноваційних технологій можливе до певної міри) та більший, порівняно з галузями промисловості, перелік засобів виробництва, задіяних в процесі господарської діяльності. При цьому обсяги необхідних ресурсів та засобів виробництва визначаються, передусім, розмірами сільськогосподарських угідь.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, аграрні підприємства, зерновиробники, ринок.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні традиційні форми взаємодії суб'єктів економічних відносин усе більшою мірою піддаються впливу інтеграційних та глобалізаційних процесів у світовій економіці. Трансформаційні зміни, зумовлені глобальним характером більшості економічних процесів, призвели, зокрема, до певного перерозподілу ролі і значення окремих ринкових суб'єктів більшості сфер економічної діяльності, зміни їх конкурентних позицій на цільових ринках. З огляду на це для останніх актуалізується питання пошуку методів, необхідних для досягнення достатнього рівня конкурентоспроможності, здатного забезпечити їм економічно ефективне функціонування як у коротко-, так і у довгостроковому періоді часу. Адже саме загострення конкуренції на цільовому ринку вимагає від суб'єктів господарювання максимальної мобілізації всіх наявних та потенційних ресурсів з метою формування та реалізації стратегій ефективного поведінки на ринку.

За таких умов поняття конкуренції певним чином трансформується, що зумовлює необхідність формування концепції теоретичного підходу до визначення його як економічної категорії, що дозволить здійснити перегляд та врахування впливу всіх аспектів та

чинників на стан показників конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів аграрної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в формування та розвиток науково-теоретичної бази конкуренції зробили визнані світові вчені-економісти А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль, А. Маршалл, А. О. Курно, Ф. Еджворт, А. Лернер, Е. Чемберлін, Дж. Робінсон, Г. фон Штакельберг, Й. Шумпетер, П. Хейне, Ф. фон Гайек, Ф. Найт, К. Макконел, С. Брю, Г. Хемел, К.К. Прахалад, М. Портер, Дж. Стіглер. Надбання класиків лягли в основу дослідження проблем в сфері управління конкурентоспроможністю підприємств. Однак сучасний розвиток вітчизняного сільськогосподарського виробництва має певні особливості, що вимагає систематизації умов забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, зокрема, зернового напрямку.

Метою статті є визначення особливостей і пріоритетів підходу щодо систематизації умов забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств з огляду на особливості розвитку вітчизняної сільськогосподарської галузі, необхідних для формування системи управління конкурентоспроможністю підприємств зернового напрямку виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одна з перших спроб описати проблеми конкуренції була зроблена засновником класичної французької політичної економії П. Буагільбером, який сформулював принцип «економії невтручання та вільної конкуренції», відповідно до якого має здійснювались розподіл праці між галузями [1, с. 216]. Теоретичне обґрунтування цього принципу було зроблене А. Смітом в роботі «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.). Вчений визначав конкуренцію силою, здатною встановлювати та регулювати ринкову рівновагу за допомогою механізму взаємодії попиту та пропозиції та вільного формування ціни. В умовах досконалої конкуренції скорочення пропозиції призводить до конкуренції серед покупців, що піднімає ціни; а надмірна пропозиція створює конкуренцію між виробниками та призводить до зменшення цін, тобто конкуренція є процесом реакції на ринкові зміни та способом досягнення рівноваги.

Конкуренції А. Сміт відводив роль «невидимої руки ринку», яка змушує виробників встановлювати рівень цін, близький до рівня витрат, та покращувати якість продукції, та забезпечує їм конкурентні позиції. Класик вважав, що підвищення конкурентоспроможності держав та покращення добробуту їх населення можливе в умовах розвитку міжнародного поділу праці та вільної конкуренції.

Еволюційні процеси в економіці призвели до втрати актуальності деяких результатів роботи класика, однак фундаментальною залишається його концепція збалансованого ціноутворення в результаті впливу конкурентних сил, що є визначальною при формуванні розуміння взаємовідносин між конкуруючими ринковими суб'єктами.

Прихильником та послідовником ідей А. Сміта був англієць Д. Рікардо. Він побудував теоретичну модель досконалої конкуренції та сформулював основні принципи її функціонування в довгостроковому періоді.

На відміну від класиків політичної економії, які вважали конкуренцію потужним двигуном товарного виробництва, що за умов міжнародного поділу праці здатний забезпечити загальний прогрес державам, К. Маркс та його послідовники вважали конкурентну боротьбу гальмуючим фактором капіталістичного способу виробництва з огляду на протилежні інтереси найманої праці (що створює додаткову вартість, за рахунок якої може змінюватись ціна) та капіталу. К. Маркс визначав конкуренцію як «властиву товарному виробництві, заснованому на приватній власності на засоби виробництва, антагоністичну боротьбу між приватними товаровиробниками за найвигодніші

умови виробництва та збуту товарів та одночасно механізм стихійного регулювання пропорцій суспільного виробництва» [2, с. 110].

Результатом такого «стихійного» регулювання марксистки вважали виникнення монополій в період становлення індустріального способу виробництва. Загалом, неминучість виникнення монополій в результаті розвитку великотоварного виробництва та ринкового конкурентного середовища індустріального суспільства обґрунтували такі відомі економісти, як А. Маршалл, Дж. Б. Кларк, А. Пігу, Й. Шумпетер.

Теоретичні надбання та результати практичних спостережень основних рис та форм конкуренції забезпечили розуміння механізмів утворення вільних «природних» цін.

Революційним в економічній науці стало виникнення в 30-х роках ХХ ст. концептуально нового підходу до визначення конкурентних відносин, сформульованого американським економістом Е. Чемберліном [4]. Керуючись в ході досліджень механізмів ціноутворення в умовах монополізації ринків дефініціями, запропонованими А. Маршаллом, вчений виявив наявність як монополістичних, так конкурентних ознак у переважній чисельності капіталістичних ринків. Такі висновки кардинально зрушили канонічне уявлення про взаємовиключність понять монополії та конкуренції. Теорія Е. Чемберліна ґрунтується на розумінні унікальності товару, запропонованого кожним з численних продавців на ринку, тобто в момент, коли окремий виробник справляє вплив на споживача через ексклюзивні якості свого товару та, відповідно, ціну, ринок досконалої конкуренції може проявляти ознаки монополії. Для характеристики результатів своїх досліджень ним було введено поняття монополістичної конкуренції.

Абсолютно іншим підходом в дослідженнях конкуренції та її ролі в економіці кінця ХІХ – початок ХХ ст. була концепція ефективної конкуренції за допомогою інновацій Й. Шумпетера. Обґрунтувавши виключну роль позитивних можливостей монополій в розвитку науково-технологічного процесу, він відводив визначальну роль конкуренції нововведень, які вважав головними факторами створення конкурентних переваг країн та отримання монополістичних прибутків.

Визначальними в теорії досконалої конкуренції стали висновки нобелівського лауреата Дж. Стіглера, який зазначав, що існування досконалої конкуренції можливе за умови, коли в межах досконалого ринку здійснює діяльність невизначено велика чисельність конкурентів. При цьому теоретично ймовірна здатність монополій проявляти основні характеристики досконалого ринку – абсолютну поінформова-

ність виробника щодо попиту, пропозиції та цін – виводить явище конкуренції з переліку необхідних умов існування такого ринку. Подальші дослідження в сфері конкурентних відносин здійснювались в аспектах розподілу компетенцій та можливостей справляти вплив на учасників внутрішнього середовища ринків, в результаті чого була побудована парадигма диференціації ринків за умовною кількістю учасників, які здійснюють на цих ринках економічну діяльність та реалізують свої комерційні інтереси. Найбільш лаконічну систему типології ринків, що враховує кількість покупців та продавців, у 1934 р. представив німецький вчений Г. фон Штакельберг.

Варто зазначити, що в представленій ним типологізації відсутні такі вище розглянуті типи ринкових структур, як «досконала конкуренція» та «монополістична конкуренція». На думку Г. фон Штакельберга, кожна з них може бути віднесеною до типу двобічної поліполії, так як кожна з них характеризується численною кількістю операторів (покупців і продавців). Різниця між цими структурами визначається характеристиками товару, представленого на ринок. Так, реалізація однорідного товару на ринку надає двобічний поліполій рис досконалої конкуренції, а диференційований (унікальний) товар формує ознаки монополістичної конкуренції.

Планомірні спроби сформулювати концептуальне визначення терміну «конкуренція» в ході історичного розвитку світових економічних відносин, дозволили здійснити чітку систематизацію особливостей структурного підходу до формування розуміння конкурентних відносин в сучасному суспільстві. Використання основних засад структурного підходу, на нашу думку, є найбільш вдалим при визначенні пріоритетних напрямів побудови концепції управління конкурентоспроможністю підприємств, що спеціалізуються на виробництві зерна. Поряд зі структурною концепцією, розглянемо основні положення та наукові напрацювання поведінкової та функціональної концепції, та обґрунтуємо доречність опиратись саме на структурний підхід при визначенні пріоритетних напрямів розробки систем конкурентоспроможності.

Базові принципи поведінкового підходу були сформульовані А. Смітом та Д. Рікардо, що свідчить про його історичну першість. Відповідно до нього конкуренція визначається як боротьба за найвигідніші результати в на певному внутрішньому ринку. Вагомий подальший внесок в розвиток поведінкового підходу зробив американський вчений-економіст П. Хейне, в роботах якого конкуренція представлена як суперництво виробників в умовах обмеженої кількості ресурсів за кошти покупців задля залучення цих ресурсів.

Також, застосування положень поведінкового підходу дозволило М. Портеру [5, 6] представити конкуренцію, пояснюючи поведінку конкуруючих продавців бажанням вигідно розподілити свої ресурси шляхом скорочення витрат та диференціації якісних характеристик продукції. При цьому фактором, що визначає стан конкуренції, М. Портер вважав ступінь впливу навколишнього середовища поведінку цих продавців. В основу структурної концепції покладено сучасну теорію типологізації ринку, що дозволяє сформулювати критерії та підходи до оцінювання стану конкуренції та, як наслідок, визначення потреби централізованого регулювання процесу розвитку конкуренції на ринках.

Особливістю структурного трактування конкуренції є те, що остання визначається як особлива ситуація, для якої характерним є вплив таких чинників, як наявність значної кількості дрібних виробників, не спроможних впливати на формування ціни вироблюваного товару, однорідність представленого на ринок товару, повна поінформованість про ціну товару всіх учасників ринку, вільний вхід та вихід з ринку. Комбінація наведених вище факторів дозволяє виокремити такі моделі ринку як досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія та монополія.

Безумовно, таке структурування може бути застосоване лише відносно конкретних ринків товарів в статичному стані. Однак визначення та дослідження кожного типу ринкової структури дозволяє проаналізувати умови, що панують на даному ринку та ступінь інтенсивності.

На протигагу структурному підходу функціональний підхід передбачає вивчення конкуренції з точки зору виконуваних нею функцій та виконуваної нею ролі в процесі економічної взаємодії операторів ринку. Відповідно до даного підходу виробники, реагуючи на зростаючі потреби та вимоги споживачів, знаходяться в стані постійного пошуку нових видів продукції, шляхів підвищення її якості, що дозволяє вивчати конкуренцію в динаміці. Функціональна роль конкуренції проявляється з одного боку в стимулюванні науково-технічного, технологічного та інформаційного розвитку, дисфункцією є дестабілізація бізнесу, що може спричинити інфляцію та безробіття. Зокрема, одним з основоположників даного підходу є Й. Шумпетер, який вважав, що саме надання товару унікальних якостей за умови формування на нього ціни в межах задоволення платоспроможного попиту населення дозволяє підприємству закріпитись на ринку [7]. Підтримуючи думку Й. Шумпетера, Г. фон Гайек називав конкуренцію силою, здатною в умовах ринкової невизначеності прогнозувати природу та тенденції

нестабільних потреб споживачів (смаків та цінностей) та сприяти насиченню ринка унікальними інноваційними товарами. Ще один прихильник даного підходу Ж.Ж. Ламбен функціональне значення конкуренції вбачав у визначенні напряму пошуку зміни в розподілі суспільних потреб та, відповідно, способів їх задоволення, визначаючи її як процедуру

відкриття.

З метою раціоналізації процесу створення загальної концепції управління конкурентоспроможністю підприємств вітчизняною дослідницею Н.П. Тарнавською було розроблено структуру пріоритетів побудови систем управління конкурентоспроможністю за кожним з цих підходів [8] (табл. 1).

Таблиця 1

Пріоритети наукових підходів до трактування сутності конкуренції при побудові систем управління конкурентоспроможністю підприємств

Підхід	Формулювання пріоритетів
1. Поведінковий підхід	- обґрунтування стратегії поведінки підприємства на ринку; - вибір методів конкурентної боротьби; - виявлення мотивів конкуренції (у т. ч. неекономічного характеру).
2. Структурний підхід	- орієнтація на системний підхід і пріоритет середовища функціонування підприємств; - широке розуміння управління конкурентоспроможністю підприємств з урахуванням тенденцій товарного, фінансового ринків та ринку робочої сили; - пошук нових ринкових можливостей; - управління гнучкістю підприємств.
3. Функціональний підхід	- формування інноваційного типу поведінки; - зростання значущості ресурсного підходу в управлінні; - мотивація інноваційної діяльності та креативність; - формування і розвиток інноваційної інфраструктури; - побудова стратегій конкуренції на інноваційній основі

Джерело: (складено автором)

Маючи на меті визначення раціональних способів оцінки інтенсивності конкуренції, методів та прийомів, ефективних при завоюванні ринків, а також формування пріоритетних напрямів реалізації комплексних заходів щодо стратегічного прогнозування поведінки ринкових операторів та їх конкурентоспроможності як чинника, здатного забезпечити ринкову взаємодію на перспективу, запропоноване групування наукових підходів щодо визначення концептуальних поглядів на розуміння сутності конкуренції доцільно застосовувати системно.

Порівняльний аналіз визначених пріоритетів за приведеною класифікацією дозволить визначити методологічний діапазон розвитку системи управління конкурентоспроможністю підприємств-зерновиробників в аспекті вивчення цільових ринків збуту таких підприємств та з огляду на особливості економічних відносин в агропромисловій сфері.

Авторка даної структури пріоритетів Н.П. Тарнавська найбільш доцільним вважає застосування положень функціонального підходу, який в найповнішій мірі розкриває інтенсивність розвитку сучасного суспільства знань (Knowledge Society) та більшості сфер та галузей економічної діяльності. На нашу думку, стан вітчизняної сільськогосподарської галузі має певні особливості розвитку, а аналіз його конкурентного середовища потребує індивідуального підходу в аспектах систематизації умов забезпечення конкурентоспроможності задіяних в ньому господарюючих суб'єктів. Побудова та обґрунтування такого симбіотичного підходу дозволить закласти фундамент для повного переходу сільськогосподарської галузі на інноваційну основу та дозволить подальше успішне застосування положень функціонального підходу, спрямованого

на досягнення передового рівня конкурентоспроможності підприємств.

При цьому, варто зауважити, що нарощування результатів від впровадження інноваційних технологій в зерновий напрямок виробництва можливе до певної міри з огляду на особливості виробничого напрямку, які обумовлені тією обставиною, що зерно як кінцевий продукт зерновиробництва є сировиною, якій немає еквівалентних заміників. Основною ж характерною рисою функціонального підходу, на думку дослідників даної концепції, є конкуренція за досягнення вигідної ринкової позиції та можливість впливати на попит за допомогою надання продукції, що виробляється, унікальних якостей і, як наслідок, справляти певний вплив на процес ціноутворення.

Природне походження унікальних властивостей зерна є обмежувачим фактором в процесі впровадження та реалізації креативних рішень при намаганні додати продукту додаткової унікальності та знижує інвестиційну привабливість напряму виробництва в визначеному аспекті. Це актуалізує проблему пошуку альтернативних способів досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємств-виробників зерна.

Крім того, особливістю галузі рослинництва взагалі та зерновиробничого напрямку зокрема є той факт, що вони характеризуються більшою різноманітністю засобів виробництва, використовуваних в процесі господарської діяльності. Основним засобом виробництва в рослинництві є земля, яка для промислових підприємств виступає виключно просторовою характеристикою. Функціональне значення використання землі як засобу виробництва спричиняє свого роду іммобільність інших видів ресурсів, задіяних в процесі виробництва зерна. Так, обсяги

основних та оборотних засобів, що переміщуються з сільського господарства до інших галузей, обмежені відносно сталими розмірами сільськогосподарських угідь, обробіток яких потребує конкретної кількості таких засобів.

В рамках дотримання інтересів підприємств-виробників зерна, більш раціональним буде застосування не ресурсного підходу в управлінні економічною діяльністю (що базується на забезпеченні конкурентних переваг на основі унікальності кінцевого продукту, а також реклами, додаткових сервісів та підвищення фахових компетенцій працівників) як частини функціональної концепції визначення пріоритетів побудови систем управління конкурентоспроможністю, а такого підходу, за якого зусилля виробників зможуть бути сконцентровані на тенденціях товарних та ресурсних ринків. Це є логічним з огляду на характерні особливості сфери виробництва зерна:

– жорстка залежність збутової діяльності виробників зерна від змін величини попиту на вироблену продукцію, що обумовлює необхідність планування обсягів виробництва на основі кон'юнктурних змін на зернових ринках, визначає риси олігопсонічні риси конкурентного становища на цільових ринках збуту зернової сировини;

– брак власних коштів у невеликих

підприємств, що спеціалізуються на виробництві зерна, необхідних для оновлення основних фондів та забезпечення ними розширеного виробництва, що обумовлює залежність таких виробників від кредитів, поряд з обмеженістю доступу до них. Подібним чином така залежність проявляється і при формуванні запасів оборотних засобів, особливо з огляду на сезонність виробництва зерна;

– трудова міграція сільського населення, зумовлена, зокрема, і сезонним характером виробництва, створює конкуренцію між такими сезонними виробниками в залученні додаткових трудових ресурсів у найбільш насичені періоди ведення господарської діяльності.

Висновки. Узагальнення структури пріоритетів поведінкового, функціонального та структурного наукових підходів дозволило визначити методологічний діапазон розвитку системи управління конкурентоспроможністю підприємств-зерновиробників в аспекті вивчення цільових ринків збуту їх продукції, враховуючи особливості економічних відносин в агропромисловій сфері. Визначено, що в інтересах зерновиробників доцільним буде застосування такого підходу, за якого їх зусилля зможуть бути сконцентровані на тенденціях товарних та ресурсних ринків.

Література.

1. История экономической мысли: курс лекций. / Под ред. И.Д. Удальцова, Ф. Я. Полянского. Москва: МГУ, 1961. Ч. 1. 512 с.
2. Маркс К. Нищета философии. Ответ на «Философию нищеты г-на Прудона». Москва: Госполитиздат, 1956. 183 с.
3. Cournot A. Researches Into the Mathematical Principles of the Theory of Wealth. Charleston, South Carolina: BiblioBazaar, 2008. 186 p.
4. Чемберлин Э. Теория монополистической конкуренции (Реориентация теории стоимости). пер. с англ. Москва: Экономика, 1996. 351 с.
5. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York: Simon & Schuster, 2003. 432 p.
6. Porter M., Magretta J. Strategy and Competition: The Porter Collection. Boston: Harvard Business Review Press, 2014. 801 p.
7. Schumpeter J. Essays: On Entrepreneurs, Innovations, Business Cycles, and the Evolution of Capitalism. / Edited by Richard V. Clemence. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers, 1989. 341 p.
8. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання на засадах інноваційного розвитку : дис. ... доктора екон. наук: 08.00.03. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 514 с.

References.

1. Istorija jekonomicheskoj mysli. [History of Economic Thought] (1961). kurs lekcij. In Udal'cova I.D., Poljanskogo F. Ja. (ed.). MGU. Moscow. Russia.
2. Marks, K. (1956). Nishheta filosofii. Otvet na «Filosofiju nishhety g-na Prudona». [Poverty of Philosophy. Answer to M. Proudhon's Philosophy of Poverty]. Gospolitizdat Moskva. Russia.
3. Cournot, A. (2008). Researches into the Mathematical Principles of the Theory of Wealth. Charleston, BiblioBazaar. South Carolina. USA.
4. Chamberlin, Je. (1996). Teorija monopolisticheskoj konkurencii (Reorientacija teorii stoimosti). [The theory of monopolistic competition (Reorientation of the theory of value)]. Translated by. Jekonomika Moskva. Russia.
5. Porter, M. (2003). Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. Simon & Schuster. New York. USA.
6. Porter, M., Magretta, J. (2014). Strategy and Competition: The Porter Collection. Harvard Business Review Press. Boston. USA.

7. Schumpeter, J. (1989). *Essays: On Entrepreneurs, Innovations, Business Cycles, and the Evolution of Capitalism*. Transaction Publish. New Brunswick, New Jersey. USA.

8. *Tarnavs'ka, N. P.* (2009). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu sub'iektiv hospodariuvannia na zasadakh innovatsijnoho rozvytku*. [Management of competitiveness of business entities on the basis of innovative development]: D. Sc. Thesis. 08.00.03. Ternopil': Ukraine.

Abstract

Mykolenko I. Systematization peculiarities of ensuring competitiveness conditions of agricultural enterprises.

Transformational shifts in the economy due to globalization and European integration processes have led to a redistribution of competitive positions of market players in target markets, including agricultural. In the process of developing research on competitive relations, behavioral, structural and functional approaches to the interpretation of the concept of "competition" have been identified, and the definition of their priorities and their systematic application contributes to streamlining the process of creating a general concept of enterprise competitiveness management. The formation of the methodology of development of the competitiveness management system of grain production enterprises requires taking into account the peculiarities of economic relations in the agro-industrial sphere, and the analysis of the competitive environment of target agricultural markets requires an individual approach to systematizing the competitiveness of enterprises. Systematic application of the main provisions of the presented approaches will create conditions for the full transition of agricultural enterprises to an innovative basis, which will contribute to achieving an advanced level of their competitiveness. Peculiarities of the grain production direction are, in particular, the natural uniqueness of the properties of the final product - grain and a larger list of means of production involved in economic activity. The volumes of necessary resources and means of production are determined, first of all, by the size of agricultural lands. Taking into account such features of grain producers allowed to determine the most rational use of such an approach in the management of their economic activities, in which the efforts of grain producers can be focused on trends in commodity and resource markets.

Key words: competition, competitiveness, agricultural enterprises, grain producers, market.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2020 р.

Бібліографічний опис статті:

Миколенко І. Г. Особливості систематизації умов забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2021. № 1. С. 30-35.

Mykolenko I. Systematization peculiarities of ensuring competitiveness conditions of agricultural enterprises. Actual problems of innovative economy. 2021. No. 1, pp. 30-35.

УДК 338.5; JEL classification: Q14

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-1-6>

ГРЕЧАНЮК Людмила Миколаївна, асистент кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності Національного університету біоресурсів і природокористування України, ORCID ID: 0000-0002-9909-5032

ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ, ФУНКЦІЙ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕРНОВОГО Ф'ЮЧЕРСУ НА БІРЖОВОМУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Гречанюк Л. М. Обґрунтування сутності, функцій та призначення зернового ф'ючерсу на біржовому ринку сільськогосподарської продукції.

У статті здійснено аналіз розбудови вітчизняного біржового ринку. Обґрунтовано, що ф'ючерс на сільськогосподарські культури – це похідний фінансовий інструмент на біржі, який передбачає обов'язок його продавця або покупця періодично перераховувати грошові суми протилежній стороні в залежності від зміни ринкової ціни зерна, і (або) настання зобов'язання, що передбачає поставку зерна у передбачений термін. Визначено, що лише за умови спільних зусиль з боку держави, біржової спільноти, учасників аграрного ринку, відбудеться відновлення вітчизняного біржового ринку, що дозволить наблизити біржовий товарний ринок до цивілізованих засад. На основі проведеного дослідження було визначено поняття зернового ф'ючерсу на сільськогосподарську продукцію, що фіксує приналежність даного фінансового інструменту до числа похідних та розкриває його зміст через зобов'язальні відносини продавця і (або) покупця з приводу періодичного перерахування грошових сум в розрахункову палату біржі в залежності від зміни ринкової ціни зерна або по настанні зобов'язання, що передбачає поставку зерна в зазначений термін.

Ключові слова: біржа; біржовий ринок; ф'ючерс; ринок сільськогосподарської продукції; зернова біржа; ринок зерна; біржовий товарний ринок.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Перші визначення ф'ючерсів вперше з'явилися в зарубіжних економічних виданнях, так як історія сучасної ф'ючерсної (оптової заочної, безготівкової) торгівлі почалася на Середньому Заході США на початку 1800-х років. Іноземне походження даного терміну доводить його корінь, від англ. Future – майбутнє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню функціоналу та

призначення зернового ф'ючерсу на біржовому ринку сільськогосподарської продукції присвячена достатньо велика кількість праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців серед них: Воскобійник Ю. П. [3], Буренін А.Н. [2], Васильєв Г.А., [4], Джон К. Халл [8], Резнік Н.П. [6-7], Горьовий В.П. [5], Яворська В.О. [9], [10] та інші.

Буренін А. Н. [2], Джон К. Халл [5], розглядають ф'ючерс як угоду. Джон К. Халл